

ZORG

Bère Miesen (red.), *De tijd doorstaan*. Houten, Bohn Stafleu van Loghum, 2010, (zeven delen in cassette), € 129,90 ISBN 978 90 31380 381

Het is de grote verdienste van de klinisch psycholoog, Bère Miesen, om via de *Cahiers Ouderdom en Levensloop* (Van Loghum Slaterus) in het laatste kwart van de vorige eeuw de meest uiteenlopende aspecten van het ouder worden onder onze aandacht te brengen. Die *Cahiers* hadden in de zorgsector een groot succes; vele van die *Cahiers* kregen dan ook meerdere herdrukken. Een aantal van deze publicaties krijgt hier een nieuwe herdruk, verpakt in een fraaie cassette. Ze bevat die boeken die het thema 'ouderen en ouderdom' benaderen vanuit het perspectief van de menselijke levensloop. Centraal staat de gedachte dat eerst vanuit de totale levensloop ouderdom en sterven hun unieke plaats en waarde krijgen. Zo kan de levensloop worden tot een levensplan: een plan voor de toekomst, de ouderdom, waaraan iedereen als toekomstige oudere gestalte kan geven.

Het eerste deel, *Sporen achterlaten* is van Cornelis Verhoeven (1928-2001), nog steeds de belangrijkste filosoof in ons taalgebied. Dit deel bevat een drietal beschouwingen over het verleden in het kader van de menselijke levensloop. Ons verleden als bezit opent mogelijkheden en initieert beloften, maar beperkt ze tegelijk. Ons verleden oriënteert de inhoud van ons bestaan en de rijpheid van onze persoon. Verhoeven toont zich andermaal de meester van de authentieke scepsis in de exploratie van ambities, gebeurtenissen en waarderingen.

Wim Zwanikken, klinisch psycholoog (Utrecht) is de auteur van *Eigentijds ouder worden*. Hierin beschrijft hij hoe de 'psychologische tijd' in onze biografie vele vormen en gedaanten krijgt. Heden, verleden en toekomst, haast en verveling, depressie en vreugde, arbeid en inspanning kennen alle hun bijhorende tijdsvormen. De notie tijd verliest haar abstracte karakter in het concrete bestaan. Als tijdelijkheid doet de mens veel, geeft hij en ontdekt hij betekenis. Hierbij stuit hij zowel op de draagwijdte van zijn afkomst waar hem het leven is geschonken, als op zijn bestemming waar voltooiing tevens het einde is.

Nan Stevens en Rianne van Rijswijk, allebei gerontologen, beschrijven in *Voorbij verlies* wat de gevolgen zijn van het weduwe worden op oudere leeftijd, hoe weduwen hun leven opnieuw trachten in te richten en aan de problemen van dien het hoofd bieden. De belangrijkste vraag blijft natuurlijk hoe het gemis relativeren in de betekenis van 'in relatie brengen' met de (nog) gegeven tijd. De rouwverwerking krijgt hier haar concrete gestalte.

Zonder dromerijen, mijmeringen en sprookjes is ons leven, ook het

ouderwordende leven, zoutloos. Daaraan komt de psychiater Allan B. Chinen tegemoet met zijn verzameling gelijkenissen, parabels en sprookjes, gebundeld in *Nog lang en gelukkig*. Hij gaat in op de kwestie dat de meeste sprookjes eindigen met de jeugdige droom van geluk, terwijl het werkelijke leven natuurlijk niet met jeugd of eeuwige gelukzaligheid eindigt. Ouderdomssprookjes beelden de ontwikkelingstaken uit die de mens moet volbrengen in zijn 'tweede levenshelft'. Die sprookjes gaan over oud worden, maar ook over groei. Ze geven een visie op wat het leven op middelbare en latere leeftijd kan inhouden.

De mens, dus ook de ouderwordende mens, is wezenlijk een wonende mens. We zijn steeds ergens, we richten onze omgeving in, en naargelang het stadium in onze levensloop, hebben we andere verwachtingen en zorgen. Joost Naafs, betrokken in de organisatie van de zorginstellingen verzamelt hier in *Met zorg wonen* de belangrijkste aandachtspunten om daadwerkelijk de kwaliteit van het wonen te bevorderen. Het is duidelijk dat hij het moet hebben over verzorgingshuizen en verpleeghuizen *met* hun personeel. Er zijn nieuwe taken, nu we in maatschappijen leven die enerzijds in toenemende mate meer ouderen moeten herbergen, maar die daar anderzijds nog in onvoldoende mate op voorbereid zijn en soms gemakshalve aan 'opruimen' denken, zonder dit zo te noemen.

Het omvangrijkste deel, *Terug naar de oorsprong*, is van de psychogeriatrische verpleegkundige Ilse Warners (1930-1998). Zij heeft het over de belevingswereld van mensen met dementie en over het antwoord hierop van de zorgverleners. Tegen de achtergrond van wat menselijkheid en menslievendheid betekent, pleit Warners voor een herwaardering van wat vaak voor een onaf, onvoltooid, oneigenlijk of onvolwaardig leven doorgaat. Dit, terwijl mensen met dementie 'doodgewone' mensen zijn, aan wie niets menselijks vreemd is en die zich op zo'n wijze uitdrukken dat zij een toewijding in ontferming verdienen.

Het laatste deel is, hoe kan het anders, gewijd aan *Sterven*. De auteur, Joep Munnichs (1927-2000) was hoogleraar Sociale Gerontologie aan de Nijmeegse Universiteit. Fenomenologisch geïnspireerd, leert hij veel uit de verwoorde ervaringen van diegenen die stervenden hebben begeleid, omdat juist zij een andere kijk op sterven hebben gekregen die voorbij gaat aan afwijzing, ontkenning en schrik.

Deze cassette is een schitterend hommage aan het werk van Bère Miesen die een pionier is in het denken over de zorg voor mensen met dementie.

Jacques De Visscher (St. Denijs-Westrem)

Personalia

Rob Devos doceert Hedendaagse politieke stromingen: marxisme en socialisme, en Cultuurfilosofie aan het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte van de KU Leuven. Hij publiceerde recent *Biopolitiek en postfordisme*, Antwerpen, Garant, 2010. Begin 2013 verschijnt bij dezelfde uitgever *Waarheid spreken in politiek, onderwijs en vriendschap. Michel Foucault over parrèsia*.

Jens De Vleminck is werkzaam als doctor-assistent aan de Vakgroep Wijsbegeerte en Moraalwetenschappen (UGent).

Gie van den Berghe is historicus, publicist en doctor in de moraalwetenschappen. Hij won meervoudige wetenschappelijke prijzen waaronder de Arkprijs van het Vrije Woord in 1996. Sinds 2003 is hij gastprofessor aan de Universiteit van Gent. Eén van zijn laatste opmerkelijke publicaties is *De mens voorbij* (2008), verschenen bij Meulenhof/Manteau.

Ann Van Sevenant is doctor in de wijsbegeerte (Vrije Universiteit Brussel). Tot 2004 was ze werkzaam als docente filosofie aan de Hogeschool Antwerpen. Haar laatste publicaties zijn: *Levenswerk. Filosofie en aanvaarding* (2009) en *Kleine filosofie van het vrijen* (2009) en *Filosofie in honderd woorden* (2010) verschenen bij Garant.